

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชน ทักษะคิด และแนวคิดในการดูแลสุขภาพของคนในครอบครัว และชุมชน 2) เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาสุขภาพ ผลกระทบ และความต้องการในการดูแลสุขภาพของคนในครอบครัวและชุมชน 3) เพื่อศึกษาทุน/ศักยภาพ ทรัพยากรด้านสุขภาพ สมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตามวิถีของชุมชน 4) เพื่อศึกษาปัจจัย และเงื่อนไขที่นำไปสู่การพึ่งพิงภายนอกในการดูแลสุขภาพของครอบครัวและชุมชน กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาได้แก่ 1) ประชาชนในพื้นที่บ้านโคกมนัส จำนวน 126 หลังคาเรือน อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของ รพ.สต.คำฮี การศึกษาใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่ม การซักถามรายบุคคล การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรวบรวมข้อมูลจากการบันทึกเทป การจดบันทึก และการสังเกตในขณะจัดกระบวนการเรียนรู้

ผลการศึกษามีดังนี้

แนวทางในการรักษาสุขภาพ ตามวิถีของชุมชนโคกมนัสมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งการใช้บริการจากแพทย์แผนปัจจุบัน และการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง รวมทั้งการใช้สมุนไพร และภูมิปัญญาในท้องถิ่น หรือที่เรียกว่า หมอพื้นบ้าน ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ยังมีใช้อยู่ในระบบของชุมชน หมอพื้นบ้านในชุมชนบ้านโคกมนัส ประกอบด้วย หมอยาสมุนไพร หมอนวดทั้งแผนไทยและหมอนวดพื้นบ้าน หมอสวด หมอธรรม หมอยิงขวง หมอเป่างู และหมอเป่ากลาง รวม 10 คน วิธีการรักษาจะมีพิธีกรรมตามแต่ละประเภทของหมอที่แตกต่างกัน มีลำดับขั้นตอน และคำบูชาในการรักษาที่แตกต่างกัน หมอสมุนไพรจะรักษาด้วยการซักประวัติ ตรวจร่างกาย ดูสีหน้า แล้วจึงจะทำการรักษา หรือการแนะนำให้ผู้ป่วย หรือญาติไปหาหมอสมุนไพรมาใช้ในการรักษา รูปแบบการรักษามีทั้งการฝนทา ดมดื่มน้ำ หรือการพอกถ้ามีบาดแผล แต่จะไม่มีการใช้คาถา ไม่มีคำบูชารักษา ร่วมในการรักษา การถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังคนรุ่นใหม่ จะยังไม่เป็นที่สนใจของลูกหลาน หรือคนในชุมชนมากนัก แต่บทบาทที่เห็นได้ชัดของหมอพื้นบ้าน จะเป็นการรักษาด้านร่างกาย และด้านจิตใจของผู้ป่วยทั้งในระยะสุดท้าย และที่รักษาที่โรงพยาบาลแล้วไม่หาย เป็นอย่างดี จึงควรที่จะมีการส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้คงคุณค่าของหมอพื้นบ้านที่เป็นปัจจัยหนึ่งในการขับเคลื่อนกระบวนการของสังคม และส่งเสริมให้มีการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้หมอพื้นบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น